

KAMARÁS KATALIN, AZ MTA DOKTORI TANÁCSA ELNÖKÉNEK KÖSZÖNTŐJE

**Tisztelt akadémiai és Széchényi könyvtári vezetők!
Tisztelt új doktoraink! Hölgyeim és uraim!**

A Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa nevében tisztelettel és örömmel köszöntöm Önöket ezen az ünnepen. Az MTA Székház felújítása miatt ebben az évben új helyszínen, az Országos Széchényi Könyvtárban rendeztük meg az MTA doktora oklevelek ünnepélyes átadását. Mindenekelőtt köszönjük szépen az Országos Széchényi Könyvtárnak, Rózsa Dávid főigazgató úrnak, hogy lehetővé tették számunkra, hogy ünnepségünket a könyvtár falai között tarthassuk meg, a budai Várban, ebben az impozáns épületben, könyvek között. Intézményeinket az alapítók, apa és fia is összekötik, így előljáróban emlékezzünk meg Széchényi Ferencről és Széchényi Istvánról.

A tudományos minősítés működtetése – egyéni és intézményi szinten – az Akadémia egyik legfontosabb feladata. Az MTA doktora címük – amely mögött komoly tudományos és erkölcsi elismerés rejlik – az Akadémia és a nemzet egésze számára is kiemelkedően fontos eredmény. Ez a cím megkönnyíti és elősegíti a tudományos életpályán való előrelépést, és a Magyar Tudományos Akadémia is e cím birtokosai közül választja meg új levelező tagjait. Az MTA doktori nagyobb felelősséget és többletmunkával járó kötelezettséget is vállalnak, ami bizottsági és bírálati feladatokat és a tudományos közéletben való komoly részvételt is magában foglal, oktató- és népszerűsítő munkájukkal pedig sokat tehetnek a magyar szaknyelv fejlesztéséért.

Az MTA doktora cím komoly elismerés abból a szempontból is, hogy nagyon sok ember munkája és objektív véleménye szükséges ahhoz, hogy a pályázat benyújtásától a habitusvizsgálaton és a bírálati szakaszon át a cím megszerzéséig eljussanak. Belegondoltak már, hogy összesen körülbelül 80-100 fő működik közre egy-egy pályázat értékelési szakaszaiban, és a Doktori Tanács tagjai az eljárásra bocsátás, majd a cím odaítélése folyamán többször is részletesen tanulmányozzák a pályázati anyagokat? Ez nem mechanikus munka, a Doktori Tanács kiemelkedően fontosnak tekinti a számszerűsíthető mutatók mögötti valós tudományos eredményeket, tehát a minősítés minőségi részét. Köztudott, hogy a minimumkövetelmények teljesítése elengedhetetlenül szükséges, de önmagában nem elégséges feltétele a sikeres eljárásnak. Mi, a Doktori Tanács tagjai a Doktori Tanács Titkárságával együtt köteleességünknek tekintjük, hogy

az eljárást ott, ahol ez rajtunk múlik, a lehető leggyorsabban lebonyolítsuk. Ez a nap ünnep a Doktori Tanács Titkárságának munkatársai számára is, akik végigkísérték Önöket a pályázatuk benyújtásától a cím odaitéléséig. Köszönöm az ő munkájukat is.

Ami a Doktori Tanács elnökeként számomra a legnagyobb örömmel jár, az a munkánkban, a doktori eljárásokban, általában a tudományban folyamatosan jelen lévő sokszínűség. Ennek egyik példája, hogy most a Doktori Tanács történetének első női elnökeként köszönhetem Önöket egy olyan testület élén, amelynek 13 férfi és 9 női tagja van. MTA doktora pályázatra többféle doktori művet lehet benyújtani: könyvet, értekezést és rövid értekezést. A doktori művet be lehet nyújtani magyarul, ahogy a pályázók döntő többsége teszi, vagy a tudományos osztály engedélye alapján idegen nyelven. Az idegen nyelvű benyújtás a matematikai, a műszaki és az élettelen természettudományokban gyakoribb, mint a többi tudományágban, noha a tudomány minden területen nemzetközi. Az idegen nyelvű értekezések zöme angol, de például a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályán bíráltak már el német, orosz, olasz, francia és részben latin nyelven íródott munkákat is, mert az adott témák ezt kívánták meg. Az idegen nyelvű benyújtás azonban kizárólag az értekezésre vonatkozik, a pályázatot magyar anyanyelvű pályázónak minden elemében magyarul kell benyújtania, és a védések is magyar nyelven folynak. Itt említem meg, hogy a nemzeti nyelv ápolásának igénye és az egyetemes tudományba való beilleszkedés egyensúlyának megteremtése már Akadémiánk történetének korai szakaszában elkezdődött. Arany János főtitkárként az 1870. évi közülesen elmondott titkári jelentésében így jellemezte az alapítástól 1868-ig fennálló működési módot: „Az egész akadémia mindig együtt tartá ülését; s általában, híven az alapszabályaiban kitűzött célhoz: »a tudományok magyar nyelven művelése és terjesztése«, – inkább »nyelvművelő« társulatnak tekinté magát, a hazafiak régi óhajta értelmében, mint szak szerint munkálkodó tudomány egyesületnek.”

Majd, miután bemutatta az Alapszabály 1868-ban elfogadott módosításával életbe léptetett új rendet, így írt: „E szerint megvan a keret, melyben az egykor (lényegileg) nyelvművelő társaság, mint tudományos akadémia, folytonos, önálló, szakszerű munkásságot fejthet ki. Azonban, ha szabad e helyről egyéni óhajta nyilvánítanom: vajha, a tudományok szakbeli művelése mellett, a »magyar nyelven művelés« jelentőségét se feledje! Vajha a tudós akadémiában, maradjon valami az egykori nyelvművelő társaságból!”¹

¹ Arany János: Titkári jelentés. In: *A Magyar Tudományos Akadémia évkönyvei. XIII. köt. (1869–1872). V. darab. A Magyar Tudományos Akadémia 1870. május 28-án tartott ünnepélyes közülesének tárgyai.* Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó-hivatala, 1876, 7; 9. Köszönöm Sólyom Jenőnek, az MTA rendes tagjának, hogy felhívta a figyelmemet erre az idézetre.

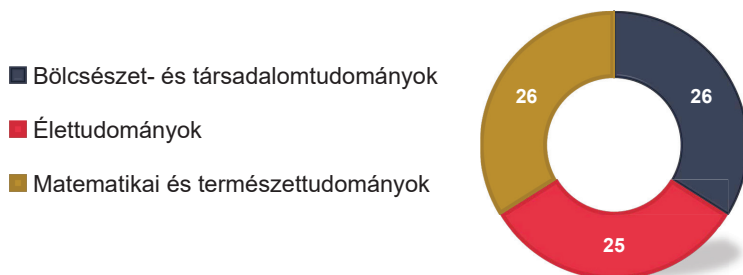
A Doktori Tanácsnak a mai napig szívügye ennek az egyensúlynak a fenntartása. Ebbe az irányba mutat az az új gyakorlat is, hogy a *Magyar Tudomány* folyóirat évente különszámot jelentet meg az MTA új doktorairól. A kiadvány kiemelt célja, hogy az Akadémia új doktorai és kutatásaik kapjanak nagyobb figyelmet a tudományos közéletben, és értekezésük itt közzétett, magyar nyelvű kivonatával is járuljanak hozzá a magyar szaknyelv fejlesztésének ügyéhez. Ennek érdekében kérjük, hogy e kivonatok szövegében törekedjenek a magyar szakkifejezések használatára, amivel a továbbiakban kutatótársaik munkáját, az oktatást és az igényes tudomány-népszerűsítést is segítik.

A sokszínűség kiterjed arra is, hogy az Akadémia 11 osztályának 11 különböző doktori minimumkövetelménye van osztályszinten, és akkor még nem beszéltünk az egyes tudományos bizottságok eltérő követelményeiről. A Doktori Tanácsban azonban egységes tudományos mérce van, valamennyi MTA doktora cím ugyanazon a szűrőn megy keresztül. Az évek során a Doktori Tanács tagjai megtanulják, hogyan lehet ráhangolódni más szakmák nagyon eltérő szokásaira, elvárásaira, amire az ember először rácsodálkozik, amikor egy ennyire sokszínű testületbe bekerül. Mi 22-en tisztelettel vagyunk egymás tudományágai iránt, és hálásak vagyunk egymásnak azért, amit más szakmákból a közös munka során megtanultunk.

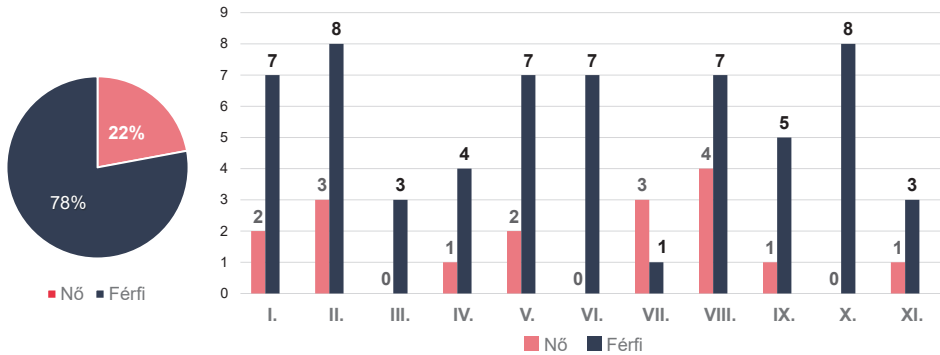
A kialakult szokás szerint ezt az ünnepi alkalmat arra is felhasználjuk, hogy néhány statisztikai adat tükrében röviden bemutassuk az elmúlt év címszerzéseinek főbb jellemzőit, összevetve a korábbi évek adataival.

Ez alkalommal 77 fő kapja meg a doktori oklevelet. Ez a Doktori Tanács által 2023. január és 2023. december között odaitélt MTA doktora címetek jelenti, és megfelel az elmúlt évek átlagának.

A 1. ábrán a 77 új cím megoszlása látható a három nagy tudományterület között: 26 fő a bölcsészet- és társadalomtudományok, 26 fő a matematikai és természettudományok, 25 fő az élettudományok területéhez tartozik. Ezek évről évre hullámzó adatok, tavaly például a matematikai és természettudományok területéről volt a legtöbb címet szerző.

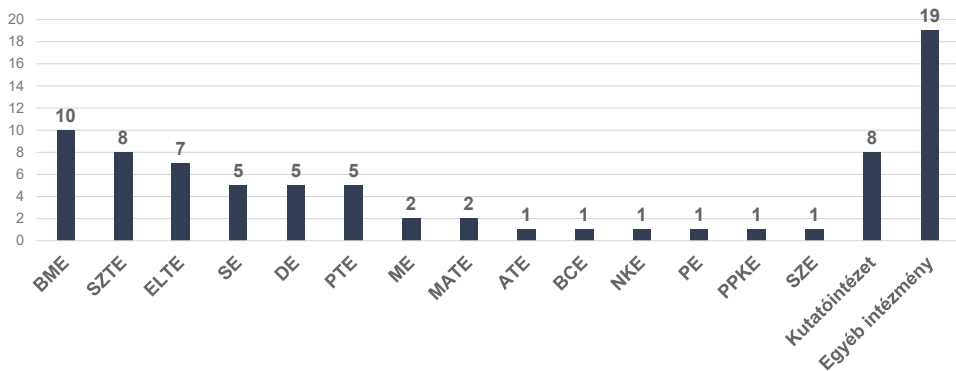
1. ábra. Az MTA doktora cím megoszlása tudományterületek szerint 2023-ban (összesen 77 fő)

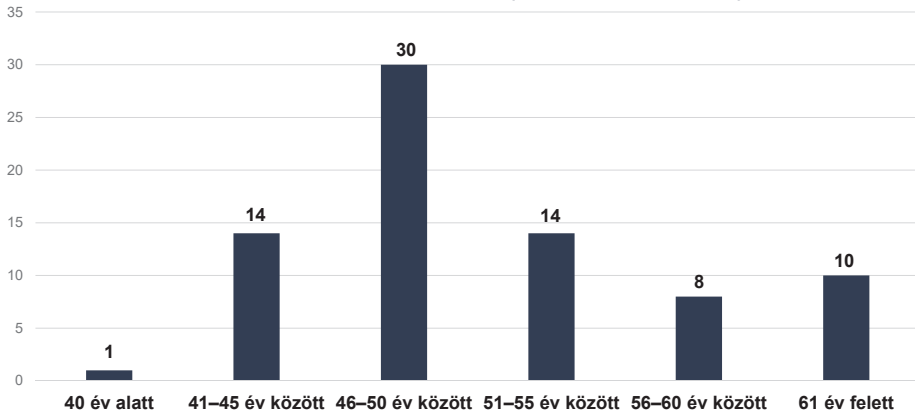
2. ábra. Az MTA doktora cím megoszlása nemek szerint 2023-ban (összesen 77 fő)

Ha a nemek szerinti megoszlást nézzük (2. ábra), akkor megállapítható, hogy a nők száma 17 fő, ami kevesebb, mint az előző oklevélosztás alkalmával volt (26 fő). A sikeres női pályázók többsége a biológiai tudományok (4 fő), valamint a filozófiai és történettudományok, illetve a kémiai tudományok területét képviseli 3-3 fővel, összesen 10-en szerepelnek ezekből az osztályokból. A nők aránya kevertítve 22%. Ez jóval magasabb arány, mint a nők aránya az összes MTA doktora között, amely jelenleg 17,49%. Az elmúlt évben ez a szám 17,15%, előtte 16,9% volt, tehát ha lassan is, de a nők aránya folyamatosan emelkedik az MTA doktorai között. Külön gratulálunk a doktori címet szerző hölgyeknek!

A 3. ábra az intézmények szerinti megoszlást mutatja. Az idén is azt látjuk, hogy a 77 doktor nagy többsége, 50 fő valamely egyetem dolgozója, és 10-en szereztek MTA doktora címet a volt akadémiai intézetekből. Ebben az évben a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) emelkedik ki 10 fővel, majd a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) és az Eötvös Loránd Tudomány-

3. ábra. Az MTA doktora cím megoszlása intézmények szerint 2023-ban (összesen 77 fő)

4. ábra. Az MTA doktora cím megoszlása életkor szerint 2023-ban (összesen 77 fő)

egyetem (ELTE) következik 8, illetve 7 fővel. Utánuk a Semmelweis Egyetem (SE), a Debreceni Egyetem (DE) és a Pécsi Tudományegyetem (PTE) áll 5-5 fővel. (Tavaly az ELTE volt a listavezető 10 fővel.)

Az életkor szerinti megoszlás szerint (4. ábra) ebben az évben az MTA doktora címet szerzők közül kiugrik a 46–50 év közötti kutatók kategóriája 30 fővel. 41–45 év közötti 14 fő, és ugyanennyi az 51–55 közöttiek száma is. Tehát 41 és 55 év között összesen 58-an vannak a 77 főből, a háromnegyedük ebbe a korcsoportba tartozik. 40 év alatti sikeres kutatónk 1 fő, de a 45 év alattiak összesen 15-en vannak, ami több, mint tavaly (13 fő). Legfiatalabb doktorunk – a Műszaki Tudományok Osztályáról – 1983-as születésű, a cím megszerzésekor 39 éves volt. A 60 év feletti kategóriájában 10 sikeres pályázónk van, a legidősebb MTA-doktorunk – az orvostudomány területéről – 1946-os születésű, 77 éves. (A „csúcstartó” legidősebb MTA doktora 1928-as születésű, a cím megszerzésekor 92 éves volt, közgazdász.)

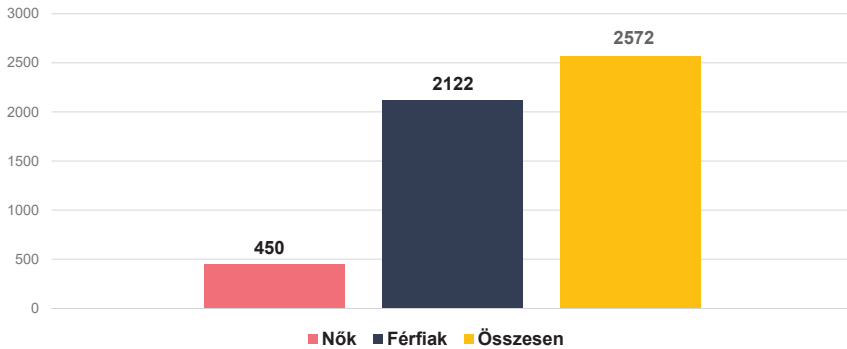

5. ábra. Az MTA doktora cím megoszlása tudományos osztályok szerint 2023-ban (összesen 77 fő)

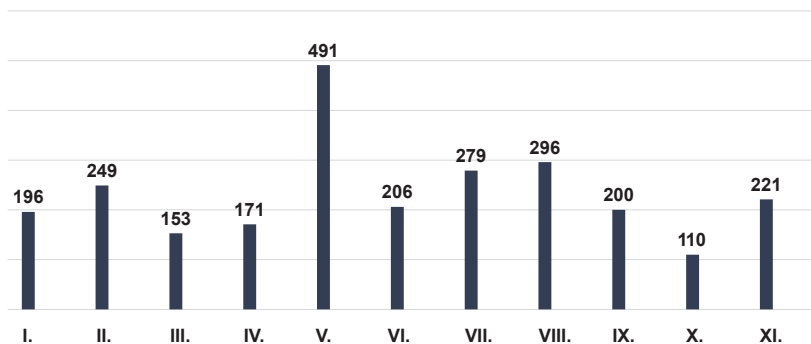
Az 5. ábrán a doktori címet szerzőknek az MTA tudományos osztályai szerinti megoszlását láthatjuk. Az idei megoszlás sok tekintetben követi a korábbi évek átlagát. Kiugróan magas a Filozófiai és Történettudományok Osztálya, valamint a Biológiai Tudományok Osztálya részaránya (11-11 fő), viszont a Filozófiai és Történettudományok Osztálya heterogén, 6 szakma képviselői foglalnak benne helyet. Kiemelkedő a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya és az Orvostudományok Osztálya részaránya 9-9 fővel. Ezután a Földtudományok Osztálya következik 8, majd a Műszaki Tudományok Osztálya 7 fővel. Az Agrártudományok Osztálya részéről a korábbi mélypont után (tavaly 1 fő) nagyot emelkedett a címet szerzők száma (5 fő).

Mint a 6. ábrán látható, a 2023. decemberi állapot szerint a tudomány doktora és az MTA doktora címnek összesen 2572 birtokosa volt, köztük 450 kutatónő.

A 7. ábrán a 2572 tudomány doktora és MTA doktora osztályonkénti megoszlása is azt a képet mutatja, hogy kiugróan magas a doktorok száma az orvosi

6. ábra. A tudomány doktorai és az MTA doktorai összesen nemek szerint, 2023. december 31.

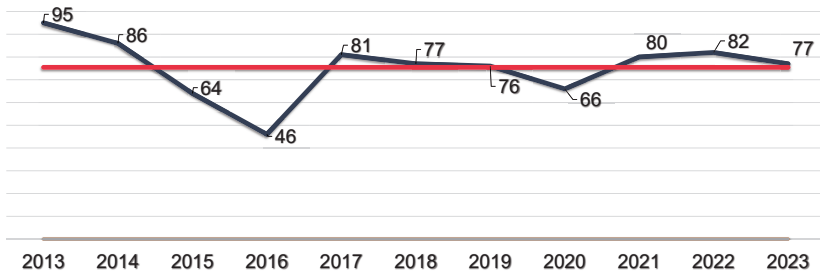
7. ábra. A tudomány doktorai és az MTA doktorai tudományos osztályonként, 2023. december 31. (összesen 2572 fő)

tudományok területén, 491 fő. Ezt a biológiai tudományok követik (296), majd a kémiai tudományok (279). 200 fő fölötti a doktorok száma még a Filozófiai és Történettudományok Osztályán (249), a Fizikai Tudományok Osztályán (221) és a Műszaki Tudományok Osztályán (206). Kerekén 200 fő a Gazdaság- és Jogtudományok Osztályán.

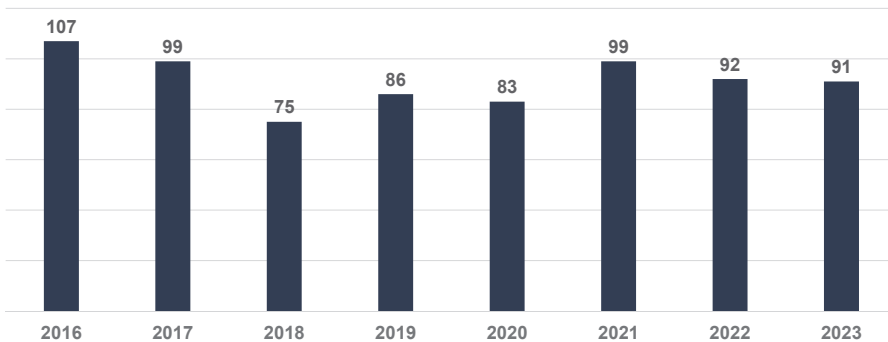
Ha az elmúlt 10 évben MTA doktora címet szerzők szintvonalát berajzoljuk, akkor kb. 76 fős éves átlagot kapunk (8. ábra).

A 9. ábrán a 2016 óta benyújtott MTA doktora pályázatok száma látható. A pályázók évről évre komoly érdeklődést mutatnak a cím megszerzése iránt, ami öröm és elismerés az Akadémia számára. 2016-ban 107, 2017-ben 99, 2018-ban 98, 2019-ben 86, 2020-ban 83, 2021-ben 99, 2022-ben 92, 2023-ban 91 pályázat érkezett be. Bízunk benne, hogy ez az érdeklődés, a pályázati kedv a továbbiakban is fennmarad, és ezt a 80–100 közötti pályázati számot évről évre el fogjuk érni.

Végül engedjék meg, hogy összegezzem, mi a Magyar Tudományos Akadémia és a Doktori Tanács célja: a kutatói minőség hitelesítése az ország nemzetközi szinten is elismert kutatói közössége által. Tudományos értékek létrehozása és

8. ábra. Az MTA doktora oklevelet szerzők számának alakulása, 2013–2023

9. ábra. A benyújtott MTA doktora pályázatok számának alakulása, 2016–2023

közvetítése a társadalom számára; tiszta, átlátható, nemzetközi szintű követelményrendszer; egyéni pályázati rendszer, független bírálati folyamat, sokoldalú szakértői bizottságok, közel 3000 szakértő az MTA szolgálatában; a kutatóhely belső viszonyaitól független, nemzetközi mércével mért tudományos minőség; a tudományos kutatás alapvető értékmérője a hozzáértő pályatársak kritikai véleménye.

Külön öröm számomra és az MTA számára is, hogy az idei új doktorok között üdvözölhetjük a Fialat Kutatók Akadémiájának (FKA) egy tagját, és az ő számuk a beadott pályázatok alapján növekvő tendenciát mutat. Az, hogy az FKA tagjai, a tudományos utánpótlás legaktívabb szószólói színvonalas szakmai munkájuk és áldozatos közéleti szerepvállalásuk mellett az MTA doktora címet is fontosnak tartják, lényeges visszajelzés a fenti szempontok érvényességére.

A magam és a Doktori Tanács nevében gratulálok Önöknek az MTA doktora címhez, egyúttal mindazoknak, akik Önöket ehhez hozzásegítették, és további eredményes munkát, sok sikert kívánok!

Köszönöm szíves figyelmüket!